

XXIV З'їзд хірургів України

За підтримки Міністерства охорони здоров'я України, Національної академії медичних наук (НАМН) України, ВГО «Асоціація хірургів України», Державної установи (ДУ) «Національний інститут хірургії та трансплантології імені О.О. Шалімова НАМН України» в Києві 26–28 вересня 2018 р. відбувся XXIV З'їзд хірургів України, присвячений 100-річчю від дня народження академіка О.О. Шалімова.

Відкриваючи З'їзд із словами привітання до делегатів та гостей звернувся голова заходу **Олександр Усенко**, директор ДУ «Національний інститут хірургії та трансплантології імені О.О. Шалімова НАМН України», член-кореспондент НАМН України, доктор медичних наук, професор, голова правління ВГО «Асоціація хірургів України»: «Шановні колеги, делегати, члени президії та гості цього урочистого заходу! Наш сьогоднішній з'їзд ювілейний, оскільки його

приурочено пам'яті видатного хірурга зі світовим іменем, фундатора української хірургічної школи, талановитого вчителя та засновника інституту, який тепер носить його ім'я — академіка Олександра Шалімова. Наукова спадщина, залишена О. Шалімовим, — безцінна, проте головний скарб — це його учні — послідовники школи. Адже завдяки вам, шановні послідовники Шалімовської школи, традиції, закладені великим учителем, живуть і продовжують розвиватися вже у працях ваших учнів, створюючи неперервний потік знань на шляху досягнення поставленої мети: вдосконалення професійної майстерності. Віддаючи належне пам'яті видатного хірурга, держава проголосила 2018 р. роком Олександра Шалімова. Для увічнення пам'яті Національний банк України ввів у обіг ювілейну монету, номіналом 2 грн. з портретом ювіляра, а Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта» видало поштову марку. Все це лише підкреслює масштаб та велич О. Шалімова. Думаю, що без перебільшення, для кожного присутнього в залі постать видатного вченого, хірурга, знаменитого вчителя і наставника є знаковою. Зі святом вас, колеги!», — завершив свою промову О. Усенко.

Далі зі словами вітання від імені Президента України Петра Порошенка до учасників З'їзду звернувся **Ігор Лурін**, заступник керівника — керівник департаменту Головного департаменту з питань гуманітарної політики Адміністрації Президента України. Передаючи вітання Президента, він сказав: «Вітаю учасників та гостей XXIV Конгресу хірургів України. Захід приурочено до 100-літнього ювілею видатного хірурга сучасності, всесвітньо відомого

вченого і державного діяча, Героя України, засновника Національного інституту хірургії та трансплантології академіка Олександра Олексійовича Шалімова». Промовець підкреслив, що Шалімовська хірургічна школа відома не лише в Україні, а й далеко за її межами як високотехнологічна та високоспеціалізована допомога. Продовжуючи славетні традиції відомого вчителя, учасники та організатори форуму роблять значний внесок у створення нової системи надання хірургічної допомоги населенню України. І цей З'їзд став саме тим майданчиком, де вчені мають змогу обговорити та поділитися досвідом з особливо актуальних питань сьогодні включно, а також розглянути перспективи розвитку трансплантології в Україні. Особливо гострою темою є проблема розвитку військовопольової хірургії в умовах гібридної війни. «Переконаний, — підкреслив доповідач, — що З'їзд надасть можливість кожному з учасників для тісної та плідної співпраці при обговоренні на-

гальних питань сучасної медичної допомоги і стане місцем для можливості професійного зростання».

Від Голови Верховної Ради України Андрія Парубія, Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я та особисто від себе до учасників форму звернулася народний депутат **Ольга Богомолець**. Перед початком своєї промови вона закликала всіх присутніх шанувати хвилиною мовчання 106 медиків, які віддали своє життя, захищаючи мир і спокій наших громадян, рятуючи життя українських солдат на полі бою із російським окупантом. О. Богомолець

привітала «... із цією знаменною подією на відзнаку славетного хірурга, одного із організаторів вітчизняної хірургічної школи, людини-легенди зі світовим ім'ям, засновника Національного інституту хірургії та трансплантології імені академіка О.О. Шалімова. Створений ним Інститут — широко знаний не лише у нашій країні, а й далеко за її межами. Установа стала осередком передових знань та досвіду для багатьох вітчизняних і зарубіжних хірургів. Проведення таких зібрань стало доброю традицією для обміну досвідом та поповнення багажу знань для широкого загалу вітчизняних медичних працівників. Користуючись нагодою, хочу побажати усім учасникам З'їзду плідної роботи задля підвищення якості медичної допомоги громадянам України. Особливо цінним є вирішення проблем надання допомоги та збереження життя військовослужбовцям та учасникам бойових дій у не легкий час для нашої держави військової агресії. Переконана, що ваш досвід стане у великій пригоді багатьом хірургам і дозволить у короткі терміни та з високою ефективністю відновлювати втрачене здоров'я нашим захисникам. Саме на таких заходах, як нинішній, відпрацьовуються та запроваджуються нові та стратегічні перспективні розробки, що може значно покращити якість вітчизняної медицини. Ще раз хочу побажати вам плідної роботи у рамках З'їзду на благо народу України та її захисників», — завершила О. Богомолець.

Далі до слова було запрошено президента НАМН України, академіка **Віталія Цимбалюка**, який передав слова вітання від Голови Уряду Володимира Гройсмана та зачитав звернення до представників урочистого зібрання: «Від імені Уряду України вітаю колектив славетного закладу та всіх організаторів урочистого XXIV З'їзду хірургів України із видатною подією — ювілейним заходом з нагоди відзнаки сторіччя від дня народження видатного хірурга сучасності, засновника вітчизняної хірургічної школи, Героя України, академіка Олександра Олексійовича Шалімова. Вагомий внесок у розвиток вітчизняної хірургічної науки зроблено непересічною особистістю, талановитим вченим, відомим своїми винаходами далеко за межами нашої країни, що створило передумови для подальшого розвитку багатьох напрямків хірургії. Історію своїми активними діями, талантом і досягненнями формують особистості, чий життєвий шлях є невід'ємною складовою поступу країни та суспільства вперед до нових звершень. Ці слова повною мірою характеризують постать нашого видатного співвітчизника академіка Олександра Шалімова. Це знаменитий вчений, чий

науково-теоретичні та практичні розробки прислужилися не лише нашій країні, а створили передумови розвитку світової хірургічної науки. Обдарований лікар, який своєю наполегливою працею врятував не одне людське життя, заклад ініноваційний алгоритм роботи вітчизняної хірургії, завдячуючи чому вона вийшла на новий етап розвитку. Наведене повною мірою характеризує видатну постать наукового і громадського діяча, яким був академік О. Шалімов. Віддати належну шану видатному вчителю, талановитому організаторові, видатному вченому — мета цього зібрання. Лише продовження успадкованих традицій, закладених вчителем та його учнями, а також учнями його учнів зробити можливим зберегти і примножити залишений спадок талановитого вченого-хірурга, яким був академік О. Шалімов. Багато з того, що створив та запровадив О. Шалімов, з успіхом впроваджується на шляху реформування медичної галузі». В. Цимбалюк зупинився на деяких маловідомих деталях наукової діяльності академіка О. Шалімова, сучасного стану академічної науки та безпосередньо ролі провідного хірургічного наукового та клінічного закладу країни, яким є ДУ «Національний інститут хірургії та трансплантології імені О.О. Шалімова НАМН України». Зокрема він наголосив, що О. Шалімов, будучи людиною непересічною, обдарованою і талановитою, створив підвалини практично для багатьох сучасних напрямків хірургічної науки. А це — сучасна трансплантологія (перша у світі пересадка підшлункової залози), розвиток хірургічного лікування при ендокринній патології, розроблення та становлення вітчизняної судинної хірургії та багато іншого. Передумови пересадки серця та перша вдала пересадка також пов'язані з іменем О. Шалімова та Інститутом. Це лише підтверджує багатогранність постаті О. Шалімова та створеного ним закладу. Промовець додав, що в нелегкий час військової агресії Інститут став одним із перших цивільних закладів, який свої знання та вміння спрямував для надання кваліфікованої допомоги бійцям АТО. Він був серед перших закладів охорони здоров'я, що стали базами для формування повноцінної служби медичного забезпечення Збройних сил України. Своїми спільними діями разом із низкою провідних академічних закладів, таких як ДУ «Інститут травматології та ортопедії НАМН України», ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М.М. Амосова НАМН України», ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії імені В.Т. Зайцева НАМН України», в короткий термін допомогли відновити шквал занедбану військово-польову хірургію. Порівняно швидко завдяки тісній співпраці цивільної та військової медицини стало можливим створення сучасної військово-польової хірургії, яка на сьогодні

гідні без перебільшення є однією із кращих серед європейських країн, а точніше — з найбільшим практичним досвідом організації медичної допомоги у сучасній війні.

Продовжуючи свою доповідь, оратор наголосив, що крім такої болючої та нагальної теми, як надання спеціалізованої допомоги військовим, Інститут бере активну участь у розробці стратегії реформування вітчизняної медичної галузі. Саме завдяки активній участі цього академічного медичного закладу в пілотному проєкті разом з іншими трьома провідними клінічними закладами НАМН України стало можливим відпрацювання перспективної моделі надання високоспеціалізованої допомоги населенню. Попри те, що її впровадження планується на кінець 2020 р., академія наук та її клінічні підрозділи беруть активну участь у цьому процесі. Саме задля відпрацювання основних принципів впровадження високоспеціалізованої допомоги було розроблено пілотний проєкт із залученням найпотужніших закладів, одним із яких є Інститут хірургії та трансплантології, як уточнив доповідач. Інститут хірургії та трансплантології — один із кращих у системі закладів НАМН України. Наукові та клінічні розробки закладу є величезним державним надбанням і сьогоденній форум — лише підтвердження цієї тези. Вшент заповнений зал делегатами практично з усіх регіонів країни, величезна кількість представлених наукових доповідей та клінічних розробок є вагомим доробком на ознаменування славного ювілею вчителя О. Шалімова. А ще це можливість обміну інформацією та чудова нагода поповнення знань для широкого загалу медичних працівників. На завершення доповіді В. Цимбалюк побажав учасникам З'їзду плідної роботи.

Далі слово було надано директорові ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії імені В.Т. Зайцева НАМН України», члену-кореспонденту НАМН України, професору **Валерію Бойку**. Свою доповідь професор В. Бойко розпочав із привітання делегатів та учасників зібрання: «Сьогоднішня дата особлива, оскільки ми святкуємо ювілей великого вчителя і талановитого організатора хірургічної науки в Україні. Завдяки таланту та наполегливості О. Шалімова інститут, керівником якого я є, своєю появою має завдячувати геніальній постаті саме йому. Інститут став першим осередком подальших наукових досягнень талановитого хірурга. Саме в цей час зроблені основні розробки, які в подальшому вдосконалювалися та розвивалися на базі нового інституту, яким став теперішній Інститут хірургії та трансплантології. У стінах Харківського інституту вперше Олександром Шалімовим були розроблені та впроваджені в широку практику оперативні втручання на стравоході, підшлунковій залозі та шлунку. У харківський

період також розроблені оперативні втручання на серці та сконструйовано апарат штучного кровообігу. Багато із цих операцій, розроблених професором О. Шалімовим, стали унікальними та підняли світову планку української хірургічної школи, — додав оратор. — У стінах Харківського інституту була також сформована основна команда, яка дала наукове життя не лише Харківському інституту, але й стала опорою для формування колективу в новій установі». Далі доповідач зупинився на основних наукових та практичних досягненнях О. Шалімова, його особистих досягненнях, включаючи і понад 40 тис. оперативних втручань, виконаних ним безпосередньо. Недаремно він був заслужено у 1998 р. удостоєний звання «Людина планети». За вагомі хірургічні та наукові досягнення професор О. Шалімов обраний академіком багатьох зарубіжних академій медичних наук, що без перебільшення стало вагомим аргументом його світової наукової значимості, як наголосив В. Бойко.

Далі доповідач зупинився на головних досягненнях очолюваного ним інституту і, перш за все, це стосувалося напрямку формування високоспеціалізованої допомоги бійцям, які отримали поранення у зоні проведення АТО. В. Бойко детально зупинився на проблемі відновлення і формування взаємовідносин між цивільною медициною та армійською. Будучи безпосередньо поблизу бойових дій, Інститут брав активну участь в організації всіх видів медичної допомоги пораненим із зони АТО. При цьому були опрацьовані всі її види. Особливо великих зрушень досягнуто, за словами доповідача, при наданні високоспеціалізованої допомоги пораненим у груди та uszkodжень серця, легень і стравоходу. Оратор виклав детальний аналіз проведення втручань поранених у серце. Інститут, за словами доповідача, має чималий досвід, проліковано понад 100 поранених.

У продовження теми формування та вдосконалення вітчизняної військово-польової хірургії до слова було запрошено **Ігоря Хоменка**, полковника медичної служби, заступника начальника Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» — Головного хірурга Міністерства оборони України. Відомий військовий хірург, науковий дослідження якого присвячені широкому спектру актуальних проблем загальної та військово-польової хірургії, одним із перших обґрунтував і впровадив концепцію максимального наближення кваліфікованої медичної допомоги до зони бойових дій. Автор детально зупинився на проблемах та досягненнях військових медиків. При цьому промовець додав, що лівова частка в організації та відновленні військово-польової хірургії у країні була з перших часів війни на плечах цивільних закладів та волонтерських бригад. Поступово при тісній співпраці із академічними закладами, перш за все — Харківським та Київським інститутами хірургії, вдалося в короткий термін подолати нестачу кваліфікованих медичних кадрів та організації надання спеціалізованої допомоги пораненим, як наголосив І. Хоменко. Це дало змогу максимально зменшити санітарні втрати серед військовослужбовців. У подальшому це стало хорошим підґрунтям для відновлення військово-польової хірургії у країні, яка на сьогодні є однією з кращих серед країн Європи. Далі автор поділився напрацюваннями в галузі військово-медичної допомоги. Зокрема, навів розроблену концепцію розвитку медичного забезпечення Збройних сил України на період бойових дій, організації хірургічної допомоги пораненим та постраждалим під час проведення АТО, ролі та місця військових мобільних госпіталів у системі лікувально-евакуаційного забезпечення. Розроблена та вдосконалена концепція впровадження компактних візуалізуючих та малоінвазивних систем у мобільних госпітальних групах значно підвищила рівень виявлення первинних ушкоджень та значно зменшила санітарні втрати на шляху медичної евакуації. Особливо багато зроблено при розробці та впровадженні концепції у галузі перспективних і найсучасніших напрямків хірургії: хірургії ушкоджень і бойової травми; реконструктивної хірургії травного тракту; міні-інвазивної лапароскопічної хірургії стравохідно-кишкового тракту і товстої кишки, хірургії печінки і підшлункової залози. Завдяки тісній співпраці із провідними фахівцями вітчизняної хірургічної школи, перш за все з Національним інститутом хірургії та трансплантології, вдалося в короткий термін напрацювати всі означені напрямки, як підкреслив доповідач.

Пересадка органів — галузь трансплантології, що на сьогодні — одна із найбільш продуктивних і потужних ланок медичної допомоги населенню високорозвинених країн, яка може слугувати показником цивілізованості та медичної спроможності. Україна, яка свого часу була чи не першою серед країн світу, яка впевнено запроваджувала цей метод лікування, тепер стоїть осторонь світового процесу. Свого часу серед піонерів напрямку був і О. Шалімов, а до того український хірург, доктор медичних наук, професор Юрій Вороний. Це він здійснив першу у світі операцію з пересадки органа людині, пересадивши нирку у 1933 р. Відтак, нам є чим пишатися, продовжив розпочату тему один із видатних вітчизняних трансплантологів **Олександр Никоненко**, академік НАМН України, доктор медичних наук, професор, ректор Державного закладу «Запорізька медична академія післядипломної освіти Міністерства охорони здоров'я України», завідувач кафедри госпітальної хірургії Запорізького державного медичного університету. За словами доповідача, в країні щорічно очікують трансплантації близько 2,5 тис. хворих із нирковою недостатністю, 1,5 тис. потребують пересадки серця та 500 печінки. В той час як за 30 років виконано 2000 пересадок нирки, 6 — серця і 18 — печінки, і то — від рідинного живого донора. При цьому доповідач підкреслив, що відсутність фінансування та законодавча неузгодженість стоїть цьому на заваді. В той же час кошти, які виділяються для лікування за кордоном для цієї потреби, колосальні. Лише за минулий рік ця сума становила 300 млн грн. А кількість пересадок не перевищила і сотні. За словами доповідача, ефективність використання цих коштів могла би бути в рази вищою, якби був прийнятний закон про трансплантацію в нашій країні, оскільки вартість таких втручань у нас в десятки разів нижча. Далі оратор детально зупинився на проблемі донорства, законодавчої бази, організаційних проблемах. Особливу увагу приділив такій проблемі, як визначення смерті мозку, що за його словами, має неабияке значення. Це не лише робить гуманними наші дії при лікуванні хворих, але й економить кошти. Також О. Никоненко зупинився на проблемах трупного донорства та розвитку служби трансплантологічної координації. Доповідач також висвітлив проблему донорства як такого, аргументованого її вирішення на державному рівні та повноцінного юридичного і соціального супроводу. Без цього, за словами доповідача, така важлива в соціальному плані тема не матиме розвитку.

У цьому плані висвітлення важливої теми надання кардіохірургічної допомоги населенню стало не менш важливим. Саме забезпечення повноцінної кардіологічної допомоги — один із пріоритетних напрямків реформування охорони здоров'я України. Одним із учасників пілотного проекту реформування високоспеціалізованої допомоги, як відомо, є ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М.М. Амосова НАМН України». Академік **Василь Лазоришинець** не лише поділився із присутніми баченнями та перспективами реформування галузі, а також назвав болючі точки реформування надання високоспеціалізованої допомоги населенню України, наголосивши при цьому, що без достатнього фінансового супроводу всього комплексу заходів, передбачених проектом, досягті бажаного результату буде важко. На сьогодні фінансове забезпечення може дозволити надати допомогу лише третині від необхідного, як зазначив доповідач.

Далі В. Лазоришинець розповів про запровадження в інституті низки спільних проектів: надання допомоги вагітним із кардіальною патологією, впровадження системи невідкладної допомоги пацієнтам із гострим розшаруванням аорти та при складних загрозливих формах інфаркту міокарда. Інститут завдяки міжнародній співпраці став одним із лідерів у Східній Європі з лікування гіпертрофічної кардіоміопатії. Все це і багато іншого — лише частина того, чим ми можемо прислужитися нашим громадянам

для впровадження високоспеціалізованої допомоги, як наголосив академік В. Лазоришинець.

Участь у 3'їзді хірургів практично всіх напрямків досить символічна, оскільки ювіляр, на честь якого проводиться захід, мав відношення практично до всіх аспектів практичної хірургії. Тому логічно прозвучала доповідь директора Національного інституту раку, доктора медичних наук, професора **Олени Колеснік** з приводу сучасних підходів до хірургічного лікування раку товстої кишки. Як підкреслила оратор, рак товстої кишки — одна із трьох найпоширеніших онкологічних патологій. На жаль, більшість цих пацієнтів потрапляють до хірургів загальної практики. Професор О. Колеснік поділилася з присутніми тонкощами надання допомоги цій категорії хворих, особливо в ургентній ситуації. А директор Інституту ендокринології та обміну речовин імені В.П. Комісаренка НАМН України академік НАМН України, доктор медичних наук, професор **Микола Тронько** висвітлив роль академіка О. Шалімова у становленні ендокринної хірургії в Україні та її розвиток на сучасному етапі.

Таким чином, на 3'їзді були розглянуті питання, практично дотичні до всіх напрямків хірургії, включно з такими як:

- Хірургічне лікування бойових ушкоджень, їх ускладнень та наслідків.
- Проблеми абдомінальної, торакальної та судинної хірургії.
- Проблеми ургентної хірургії.
- Ускладнення в хірургії.
- Перитоніт, сепсис та інфекції, пов'язані з наданням медичної допомоги.
- Хірургія ендокринних органів.
- Хірургія серця.
- Дитяча хірургія.
- Трансплантація органів.
- Мікросудинна та пластична хірургія.
- Експериментальна хірургія.

У рамках заходу відбулися круглі столи та семінари, заслуговування та обговорення оригінальних доповідей і повідомлень на пленарних та секційних засіданнях, сателітних симпозиумах, майстер-класах, а також неофіційні дискусії з колегами. Відбувся також брифінг директора Інституту О. Усенка із представниками преси та громадських організацій. Також заслухано звіт голови ВГО «Асоціація хірургів України» та ревізійної комісії. Після чого було перебрано керівний склад та голову Асоціації. О. Усенко одностайно переобраний головою на новий термін, а результати діяльності Асоціації визнано як добрі.

Олександр Осадчий,
фото **Сергія Бека**

РЕФЕРАТИВНА ІНФОРМАЦІЯ

Низкоуглеводная диета повышает риск преждевременной смерти от всех причин

В ходе обсервационного исследования, посвященного изучению уровня употребления углеводов, ученые из Польши определили, что у людей среднего возраста, потребляющих наименьшее количество углеводов, повышен риск преждевременной смерти от любой причины, включая сердечно-сосудистые и онкологические заболевания. Ученые повторно воспроизвели полученные результаты, проведя метаанализ семи исследований, в которых в течение предыдущих 20 лет принимали участие люди из Греции, Японии, Швеции и США. О выводах, сделанных в ходе данной работы, доложил руководитель исследования доктор Масьеж Банакх (Maciej Banach) на Конгрессе Европейского союза кардиологов (European Society of Cardiology — ESC).

Авторы работы отметили, что существует несколько противоречий, связанных с долгосрочной безопасностью соблюдения низкоуглеводной диеты. В ходе предыдущих работ установлено, что диеты с низким содержанием углеводов могут повысить риск развития сердечно-сосудистых и онкологических заболеваний. Однако существуют и противоположные результаты, не предполагающие никакой негативной ассоциации.

С 1999 по 2000 г. проводили оценку результатов исследования, посвященного изучению здоровья и питания (National Health and Nutrition Examination Survey — NHANES), в котором приняли участие 24 825 человек (средний возраст 47,6 года; 48,6% мужчин). Наблюдение за каждым участником осуществлялось в течение в среднем 6,5 года. В ходе работы распределили когорту на четыре кватили на основании уровня потребления углеводов. Средний вклад в калорийность питания из углеводов у представителей 1-; 2-; 3- и 4-го квартилей составлял 66; 57; 49 и 39% соответственно. Согласно Диетическим рекомендациям США, доля углеводов должна обеспечивать 45–65% общей калорийности питания.

Исследователи сравнили результаты у участников с более низким потреблением углеводов (2-; 3- и 4-й квартили) с теми, у кого наблюдался наибольший уровень потребления углеводов (1-й квартиль). При окончательной оценке принимали во внимание возраст участников, пол, образование, семейное положение, уровень дохода, суммарную калорийность питания, показатели физической активности, отношение к курению и алкоголю, индекс массы тела, наличие артериальной гипертензии и сахар-

ного диабета, а также общий уровень холестерина в плазме крови.

По сравнению с участниками с высоким (1-й квартиль) у участников с самым низким уровнем потребления углеводов (4-й квартиль) отмечено повышение риска смерти от любых причин на 32%, раковых заболеваний — на 35%, заболеваний коронарных сосудов и инфаркта миокарда — на 51 и 50% соответственно. Повышенный риск был гораздо более очевидным у лиц без ожирения (индекс массы тела <30 кг/м²), чем у их сверстников с избыточной массой тела, а также у лиц в возрасте >55 лет.

Во второй части работы провели метаанализ 7 исследований. Участники метаанализа стали около 500 тыс. человек, наблюдение которых осуществляли в течение 16 лет. Полученные результаты были схожи с выявленными в первой части исследования. Так, в течение исследуемого периода риск смерти от всех причин был на 15% выше среди участников с самым низким уровнем потребления углеводов, чем у пациентов с самым высоким, риск смерти от сердечно-сосудистых заболеваний — на 13%, от рака — на 8%.

Участники 1-; 2-; 3- и 4-го квартилей потребляли 367; 245; 205 и 214 г/сут углеводов соответственно. Исследователи отметили у них характерное постепенное повышение смертности от всех причин и патологий, обусловленных снижением потребления углеводов. Вероятно, при соблюдении низкоуглеводных диет в течение короткого периода — 6 или 12 мес — такой режим питания может быть полезным для уменьшения массы тела и нормализации показателей глюкозы и липидов в плазме крови. Однако с учетом того, что низкоуглеводные диеты могут быть небезопасны, лучше не рекомендовать их пациентам.

С учетом дизайна исследования невозможно сделать выводы о наличии причинно-следственных связей между изучаемыми явлениями. Тем не менее можно говорить о некоторых опасностях, которые обычно сопровождают проведение таких диетологических исследований.

Кроме того, следует помнить, что не все углеводы одинаковы. Можно отдавать предпочтение диете, богатой углеводами из цельнозерновых продуктов, или употреблять большое количество рафинированных углеводов, и влияние на организм таких пищевых предпочтений будет различным.

Busko M. (2018) Low-carb diets linked to higher all-cause mortality. *Medscape*, Sep. 18 (www.medscape.com/viewarticle/902112#vp_11).

Юлія Котикович